Nghi lễ rước Moha Sankran - trong đời sống tâm linh đồng bào Khmer

ISSN: 2734-9195 15:55 13/04/2026

Nghi thức này không chỉ là để "xem bói" hay cầu may, mà cốt yếu là để con người tĩnh tâm, nhìn lại mình, và hướng thiện – đúng như tinh thần từ bi và trí tuệ của đạo Phật đã thấm nhuần trong dòng máu người Khmer từ bao đời nay.

Tác giả: **Thạch Đờ Ni**

Tóm tắt: Lễ Chôl Chhnăm Thmây không chỉ là Tết cổ truyền mà còn là biểu tượng của sự giao thoa giữa tín ngưỡng bản địa và triết lý Phật giáo của người Khmer. Trong đó, nghi thức rước Đại lịch (Moha Sankran) giữ vai trò then chốt, đánh dấu thời khắc chuyển giao giữa năm cũ và năm mới. Bài viết tập trung phân tích nguồn gốc, ý nghĩa văn hóa và các thông số cụ thể của Đại lịch năm 2026 (Phật lịch 2570) gắn với hình tượng nữ thần Riakhayasa Têvy.

1. Dẫn nhập

Trong hệ thống lễ hội của người Khmer tại Nam Bộ, Chôl Chhnăm Thmây là lễ hội lớn nhất, mang ý nghĩa đón mừng năm mới, cầu chúc sự tốt lành và thể hiện lòng hiếu thảo với tổ tiên. Khác với Tết Nguyên Đán tính theo âm lịch của người Kinh và người Hoa, Tết của người Khmer được tính theo Moha Sankran (Đại lịch) – một hệ thống lịch thiên văn cổ dựa trên sự vận hành của Mặt Trời và Mặt Trăng.

Nghi thức rước Đại lịch vào ngày đầu tiên của Tết không chỉ là một nghi lễ tôn giáo mà còn là sự kiện thiêng liêng, thể hiện vũ trụ quan sâu sắc của cộng đồng.

2. Nguồn gốc và sự tích truyền thừa

Nghi lễ rước Đại lịch gắn liền với huyền thoại về cuộc đấu trí giữa Hoàng tử Dhammabal Palakumar và Đại Phạm Thiên (Preah Kabill Moha Prum). Câu chuyện kể rằng, vì thua cuộc trước sự thông minh của hoàng tử, Đại Phạm Thiên đã tự cắt đầu mình. Trước khi chết, Ngài dặn bảy người con gái không

được để đầu mình rơi xuống đất (sẽ gây hạn hán, cháy thế gian) hoặc rơi xuống biển (nước biển sẽ cạn kiệt).

Do đó, bảy người con gái đã đặt đầu cha vào tháp báu tại núi Tudi. Mỗi năm một lần, theo thứ tự luân phiên, các nàng tiên (Têvôđa) sẽ xuống trần gian để bưng đầu cha đi nhiễu quanh núi Tudi ba vòng, cầu mong sự bình an cho nhân loại. Ngày này chính là thời điểm giao thừa của người Khmer.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ

3. Đại lịch năm 2026 và Tiên nữ giáng trần

Theo cách tính của các Hô Ra (Chiêm tinh gia), lịch Khmer là sự kết hợp tinh vi giữa chu kỳ mặt trời (để tính năm - Chhnăm) và chu kỳ mặt trăng (để tính tháng - Chôl).

Thông số quy đổi năm 2026:

Phật lịch: 2570 (bắt đầu từ thời điểm này).

Thời khắc giao thừa: Diễn ra vào lúc 10 giờ 48 phút ngày 14 tháng 4 năm 2026 (Dương lịch).

Con giáp: Năm Bính Ngọ (con Ngựa).

Do ngày giao thừa rơi vào Thứ Ba, nên theo truyền thống, vị Thiên nữ xuống cai quản trần gian năm nay là người con gái thứ ba của Đại Phạm Thiên, tên là Riakhayasa Têvy (□□□□□□□□□).

Căn cứ theo Đại lịch, hình tượng Tiên nữ Riakhayasa Têvy năm 2026 được mô tả với những đặc điểm biểu trưng sau:

Trang phục: Mặc áo màu đỏ (màu đặc trưng của ngày Thứ Ba).

Pháp khí: Tay phải cầm cây trâm (hoặc kiếm), tay trái cầm gậy (hoặc tùy theo niên lịch cụ thể của từng địa phương).

Thức ăn: Nàng thích ăn huyết (đây là chi tiết quan trọng để các Hô Ra dự báo về tình hình sức khỏe và dịch bệnh trong năm).

Vật cưỡi: Cưỡi trên con mã (ngựa).

Việc xác định vị Thiên nữ không chỉ có ý nghĩa tâm linh mà còn giúp bà con chuẩn bị lễ vật tương ứng để nghinh đón, thể hiện sự hòa hợp giữa con người và thần linh.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ

4. Nghi thức rước Đại lịch: Từ không gian chùa chiền đến gia đình

4.1. Tại cơ sở thờ tự (Chùa)

Chùa là trung tâm sinh hoạt văn hóa của phum sóc. Đúng giờ giao thừa được ghi trong Đại lịch (10h48 sáng), tiếng trống chầm (Trống lớn) vang lên dồn dập. Dưới sự dẫn dắt của các vị Kru Achar (Achar - người chủ trì nghi lễ), bà con phum sóc chỉnh tề trong trang phục truyền thống thực hiện nghi lễ rước Đại lịch.

Quyển Đại lịch mới được đặt trang trọng trên mâm bạc (hoặc khay gỗ quý), được các vị Achar đội trên đầu. Đoàn người đi nhiễu quanh Chính điện ba vòng theo hướng kim đồng hồ. Nghi thức này tượng trưng cho việc tiễn đưa vị Thiên nữ năm cũ và nghinh đón vị Thiên nữ năm mới xuống bảo hộ dân làng. Sau đó, quyển lịch được dâng lên vị Sư cả để đặt lên bệ thờ, bắt đầu các thời kinh cầu an và thuyết giảng về ý nghĩa năm mới.

4.2. Tại gia đình

Đối với những gia đình không có điều kiện lên chùa đúng giờ, họ lập bàn thờ đón Chư thiên (Têvôđa) ngay trước sân nhà. Lễ vật gồm có:

Ngũ quả, bánh trái, đôi Baisây, đôi Slathor (các vật phẩm kết bằng lá chuối).

Nước ướp hương hoa để tẩy trần.

Nhang, đèn cầy và cốm nổ.

Khi nghe tiếng trống từ chùa xa vọng lại, chủ gia đình thắp nhang, khấn nguyện cầu mong vị tiên nữ Riakhayasa Têvy ban phúc lành, mùa màng bội thu và sức khỏe cho các thành viên.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ

5. Giá trị nhân văn và dự báo xã hội

Đại lịch không chỉ là công cụ xem ngày tháng mà còn là "*cẩm nang*" dự báo. Dựa vào trang phục, cách di chuyển và thức ăn của Thiên nữ năm đó, các Hô Ra sẽ đưa ra dự đoán về thiên tai, hạn hán hay mùa màng.

Ví dụ, với năm 2026, việc Tiên nữ Riakhayasa Têvy cưỡi ngựa và giáng trần vào buổi sáng (10h48) được coi là điềm báo về sự ôn hòa, song bà con cũng cần chú ý đến các vấn đề về dịch bệnh hoặc chăn nuôi do đặc tính của vật cưỡi và sở thích ăn uống của nàng. Điều này giúp người dân có sự chuẩn bị về mặt tâm lý và kế hoạch sản xuất nông nghiệp hiệu quả hơn.

Hơn thế nữa, nghi lễ này còn giáo dục thế hệ trẻ về lòng biết ơn. Việc dùng nước thơm rửa mặt buổi sáng, tắm thân thể buổi chiều và rửa chân buổi tối (theo câu trả lời của Hoàng tử Dhammabal) là bài học về sự thanh sạch, gột rửa những muộn phiền của quá khứ để đón nhận năng lượng mới.

6. Kết luận

Lễ rước Đại lịch của đồng bào Khmer là một di sản văn hóa phi vật thể quý báu. Nó là sự tổng hòa của trí tuệ dân gian, thiên văn học cổ và triết lý Phật giáo. Trong bối cảnh hiện đại, dù cuộc sống có nhiều thay đổi, nhưng vào lúc 10 giờ 48 phút ngày 14/04/2026, hàng triệu trái tim người Khmer vẫn sẽ hướng về tiếng trống chùa, cùng nhau gìn giữ ngọn lửa văn hóa truyền thống, tạo nên một bức tranh đa dạng và rực rỡ trong nền văn hóa Việt Nam thống nhất.

Nghi thức này không chỉ là để "*xem bói*" hay cầu may, mà cốt yếu là để con người tĩnh tâm, nhìn lại mình, và hướng thiện – đúng như tinh thần từ bi và trí tuệ của đạo Phật đã thấm nhuần trong dòng máu người Khmer từ bao đời nay.

Tác giả: **Thạch Đờ Ni**